

– Det er nesten et tabu å være

vanlig

EGOISME OG FORBRUK: – Hvis man bare streber etter anerkjennelse, forbruk og rikdom hele tiden,

BORRE: Grisedyre luksusvarer, fantastiske reiser, trommeskinnstramme kropp og «det gode liv». Er racet etter å realisere seg selv bare tidenes største egotrip, som bare gjør oss likere og ikke det vi tror, unike og spennende personligheter?

ØRNULF HJORT-SØRENSEN
ornulf.hjort-sorensen@ta.no

Sannsynligvis, mener Mattias Øhra (50), koordinator for grunnskolelærerutdanningen og prosjektleder for lærerutdanningen for ungdomstrinnet ved Høyskolen i Vestfold (Hive).

Han har deltatt i sentralt, pedagogisk utredningsarbeid, forskning, og har publisert en rekke fagartikler og essays om barn og unges oppvekstsituasjon i søkkrike Norge. Øhra – som selv har to barn, er en mye brukt foredragsholder også i Telemark, på sine fagområder og generelt om dagsaktuelle temaer innen livsstil og utdanning.

VI SLIPPER IKKE UNNA

– Hvorfor er du opptatt av spørsmål om identitet blant barn og unge, og hvordan den skapes og påvirkes?

– Fordi jeg mener at det er en sentralt område på mitt fagområde, pedagogikk. Det har skjedd en voldsom forandring de siste 20–30 årene i forhold til en radikali-

sert individualisme. Fordi vi er blitt et rikt land, har vi et fundament for å realisere en radikal individualisme. Vi er omgitt av flere og flere krav om at vi skal være «ekte», være «oss selv», et krav om autentisk selvrealisering.

– UBRUKELIG

Den romantiske individualismen er en slags kunstneridé som sikkert har noe godt ved seg, men som i dag ligner mer og mer på en idé om at vi først og fremst ser oss selv som kilde for egen frihet, sier Øhra

– Vi skal dyrke oss selv og vår egen unikhet – uten at vi kobler oss på noe kollektivt, noe fellesskap med ansvar og plikter. Demokratiet trenger sterke individer. Men når individualitet bare fører til begjær og egoisme, blir individualiteten ubrukelig.

LIKE LIKEVEL

Kropp- og motekjøret er en del av den typen selvdyrkende individualitet Øhra snakker om. Men jaget etter å eksponere

seg selv ved å følge moten, fører ironisk nok til at vi egentlig blir like, mener han.

– Er det ikke lenger «lov» å være såkalt alminnelig?

– Det kan nesten virke som om det er et tabu å være alminnelig. Du skal være unik, du skal være fantastisk og spesiell på mange områder. Du skal være selvstendig, og du skal ha selvdisciplin. Det kan virke som om mange i dag faktisk skammer seg over å eventuelt være avhengig av andre. Da lykkes man ikke, på catwalken av eksepsjonelle livsstiler.

– Hvordan da?

– At du er vellykket, sunn og frisk, flink på skolen, at du er pen, sexy. Og at moren din er like sprek som deg, flink på kjøkkenet, har kontroll på cupcakes kosen. Hjemme står det home, love og happy family, og alle er på en måte veldig freshe, både voksne og barn.

IDYLL I HEIMEN

Men mye av denne utviklingen kan også være positiv, mener Øhra. Barn – og særlig unge, har det på mange områder bedre

enn før, og er ikke på samme måte som før i konflikt med foreldrene. Fordi det ikke lenger er noe å hente i et ungdomsopprør.

– Snarere ser vi at unge i dag har de samme verdiene som de voksne. Man ser i større grad de samme filmene, trener på de samme treningsstudioene, drar på de samme feriene, spiser de samme salatene og går på de samme slankediettene.

Konflikter mellom generasjonene er ikke livsnødvendige, mener Øhra.

Men, påpeker han, de nesten idylliske tilstandene mellom barn og foreldre skaper en felles flinkhets- og prestasjonskultur og en felles virkelighetsoppfatning.

FRIHET I LENKER

– I kravet om autentisk selvrealisering ser vi nå også de mindre freshe sidene, identitetshavariet og en påfølgende følelse av skam. Jeg kan ikke klandre andre enn meg selv. Dermed ser vi økende symptomer på depresjoner, angst, høyt stressnivå, søvnløshet og faktisk ensomhet blant unge. Dette er baksiden av en individuell

er man ufri, fanget i eget begjær og i egen selvopptatthet, sier Mattias Øhra. Han underviser framtidens barneoppdragere – lærere, og drøfter ofte egokjøret blant unge og voksne med sine studenter. FOTO: ØRNULF HJORT-SØRENSEN

frihet som kanskje er ufrihet, at kravet om autentisk selvrealiseringen handler om lenker mer enn frihet.

MER HOS MAMMA OG PAPPA

Øhra viser til norsk og europeisk forskning og de store, løpende ungdomsundersøkelsene som godt dokumenter holdningsendringene han snakker om – og virkningene av dem, temaer som han stadig drøfter med sine lærerstudenter.

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (Nova) publiserte nylig sin første riksdekkende rapport, basert på de kommunale Ungdata-undersøkelsene. Den viser at ungdomsskoleelever nå er vesentlig mye mer hjemme – og hjemme alene, enn før. Det samme gjelder aldersgruppa 16–24 år.

Og det har, ikke veldig oppsiktsvekkende, sammenheng med de nye, sosiale arenaene på nettet, mener Øhra.

ELEKTRONISK GATEHJØRNE

– Sosiale medier er blitt det nye gatehjørnet. Det er på rommet, på nettet, du hen-

ger med folk. Mye er hyggelige aktiviteter. Og mange viser også mye omsorg for hverandre, i «likes» og kommentarer. Men å stadig måtte holde seg oppdatert – og ikke gå glipp av noe, skaper også stress. Ikke minst fordi man må framstille seg selv best mulig på alle områder hele tiden, og vise at ens livsprosjekt – identiteten man prøver å skape, er vellykket.

INDERLIG

– Vi voksne er vel ikke så mye bedre, i alt vårt bevisste og ubevisste selvsøkt. Og nå for tiden er vi jo også på «en reise» stadig vekk. Alt er «en reise» i noe, i en selv, noe dypt og inderlig. Selv en tur på Ikea kan være en skjellsettende opplevelse.

– Ja, vi lever i en opplevelseskultur. Det å ha gode og sterke opplevelser handler om å vise at man lykkes. Og det å dele opplevelser man har, er en del av det å framstille seg selv.

KLASSEDELT

– I dette ligger det også et klasseperspektiv. Ikke alle kan ha storslåtte

NYTT GATEHJØRNE: – Sosiale medier er blitt det nye gatehjørnet. Det er på rommet, på nettet, du henger med folk, mener Øhra.

” Det å være «alminnelig» kan til sist bli det unike, det uvanlige.

MOTEKJØR: Kropps- og motekjøret er en del av den typen selvdyrkende individualitet Øhra snakker om. Men jaget etter å eksponere seg selv ved å følge moten, fører ironisk nok til at vi egentlig blir like, mener Matthias Øhra.

FOTO: ØRNULF HJORT-SØRENSEN

► bryllup i Toscana og på Bali. De største opplevelsene er dyre. Og man ser at det blir vanskeligere og vanskeligere å toppe dette. Alle kan ikke få en tur med mamma – som er herlig opplevelse etter konfirmasjonen, for å shoppe i shoppingkatedralene i Oxford street, og underveis sende bilder på Facebook og Instagram.

UTVEI FOR «FATTIGE»

– Er det litt flaut å si at du «bare» har vært på Kanariøyene?

– For noen, ja.

Men, sier Øhra, det er muligheter for anerkjennelse selv for de med dårlig råd – hvis du er ute etter det, da.

– Det er mange måter å skape opplevelser på. Du kan bli utrolig god til å lage kaffe. Du kan bli en feinschmecker og dele din ekspertise med andre. Du kan bli eksepsjonelt god i et eller annet, så er du i gang.

STUDENTLIVETS GODE SIDER

– I hvor stor grad merker du dette prestasjonskjøret hos studentene dine?

– Vi merker prestasjonskulturen. De må da jobbe mer og hardere, det er dyrt å bo, og de har livsstiler som er dyre. Men samtidig ser vi en motkultur. Studenter som skaper verdier på tvers og på tross av prestasjonskulturen. Noe av det positive

ved studentlivet, er det å bygge fellesskap og vennskap. Det er i seg selv en motkultur til individdyrkningen.

FLASHE HUD

Å vise seg fram mer eller mindre naken, og bygge kropp, er uttrykk for å vise at man har selvdisiplin, og at man lykkes. Toppen av selvdisiplin nå også for kvinner, er å trene seg til en sixpack. Noen bruker også anabole steroider, som gutta. Til slutt blir det et skjønnhetsideal, for skjønnhetsidealene henger sammen med selvdisiplin, hevder Øhra.

FANGET I SELVOPPTATTHETEN

– Ideen om det frie subjektet – at man kan realisere seg selv uavhengig av ytre strukturer, ideologier og maktforhold, er en forestilling som går tilbake til antikken. Men problemet har alltid vært at denne friheten ikke kan løsrives og stå alene. Friheten må – som blant andre Hegel hevder, ha en relasjon til noe som er større enn en selv. Hvis ikke blir det en kvasifrihet. Blir man slave av sitt eget begjær, er man ikke fri, men slave. Hvis man bare streber etter å ha sex hele tiden fordi man har muligheten, eller streber etter anerkjennelse, forbruk og rikdom hele tiden, er man ufri, fanget i eget begjær og i egen selvopptatthet.

– Mener du at unge i dag kan bygge sin egen identitet ved å plukke holdninger og ideer i venneflokken og i sosiale medier, helt uavhengig av foreldre og familietradisjoner?

– Nei. Men man iscenesetter seg selv som unik og vellykket, og ikke påvirket av andre. Det er noe av kjernen. Men selvfølgelig er vi påvirket av andre. Du kan ikke bli deg selv, i deg selv. Å dra seg selv opp etter håret, er et umulig prosjekt.

MOTSKYTS

Motkulturen handler om å lage romsligere bilder på hva det vil si å leve et godt liv. Det må flere motfortellinger til det som fortelles i media for tida, om identitet, kropp, helse og «det gode liv». Dette er fortellinger som egentlig mer og mer handler om at vi blir oss selv gjennom et klart markedsstyrt konsum, mener Øhra.

OFF-STAGE I KLASSEROMMET

– Studentene mine er utrolig engasjerte når jeg snakker om dette. Jeg er veldig opptatt av disse tingene i lærerutdanningen, ikke minst i studentenes kommende roller som klasseledere. Klasserommet skal ikke være en catwalk for konsum og livsstil. Heldigvis opplever jeg noen ganger at elever sier at det eneste stedet de kan slappe av nå, det er i klassen sin. Der kan jeg senke skuldrene, være off-stage, nedpå.

Gode lærere skal være autoritative og gi tydelig til kjenne hvordan de vil ha det i klassen, mener Øhra.

– Dette – og å skape en kultur av tillit, der man får elevene til å glemme seg selv til fordel for fagene og for noe som er større enn dem selv, det må være en del av et godt, moderne lærerskap.

DET SOSIALE

– Får vi et tydelig skille mellom de som er sosiale på nettet og de som

er sosiale ute blant folk. Mister de online-avhengige den sosiale intelligensen som trengs i det virkelige livet?

– Teknologien kan slå begge veier. De som før aldri hadde venner, var ensomme eller som ikke fikk lov til å stå på et gatehjørne fordi de ikke var med i gjengen, de kan nå finne venner og skape sine nettverk på nettet.

SKOLEVESKA TIL 8000,-

Som ordskiftet om svinedyre barneklær og luksusartikler fra de mest eksklusive merkevarerhusene viser, betaler vi mye for å knytte oss til produktets «fortelling», hevder Øhra.

– Fordi vi har råd til det. De store merkevarene er ikke lenger forbeholdt de rike som lenge var alene om å dra på shopping i Milano og New York.

Ungdomsskoleelever – gutter, har vesker 8000–9000 kroner, en utvikling hvor mer penger og blitt en ideologi, mener læreren på Hive.

– Du har liksom fått til noe hvis du kommer med en veske til 8000 kroner.

OPPSUMMERT

– Hvordan er temperaturen, stemningen, holdningene vi har rundt oss i dag? Hvordan har vi det?

– Vi har det utvilsomt bra. Vi er forferdelig privilegerte. Vi scorer nest høyest på Oecds livskvalitet- og lykkemålinger. Samtidig er det noen interessante ting. Vi var ikke særlig mindre lykkelige på 1970-tallet. Vi må forstå at vi er privilegerte, sannsynligvis har ingen vært mer privilegerte på denne planeten. Det må vi få inn i livene våre igjen.

– Vi må finne noen proporsjoner, og innse at den friheten vi har fått – som så mange før oss har gitt oss, den må vi ikke ta for gitt. Vi må forvalte den klokt slik at friheten ikke blir noe som barn og unge skal overta for å drukne seg i sin egen selvopptatthet.

– Vi må vi bli tydeligere på hva slags frihet og hva slags selvrealisering vi tilbyr og hvordan denne friheten skal forstås. For det er de unges jobb å gjøre verden bedre. Det er derfor vi investerer så mye i dem.

BLI KVITT DINE ÅREKNUTER!

Nå kan du få spesialisthjelp i Porsgrunn.

Scandinavian Venous Centre er Norges ledende spesialiklinikk for behandling av åreknuter. Vi kommer til Telemark og har gratis undersøkelse hos Søsterhjemmet Medisinske Senter, Gamlevegen 19 i Porsgrunn. Ring 400 446 00 for undersøkelse og vurdering. En eventuell behandling utføres på vår klinikk i Oslo eller Stavanger. Les mer på www.svcnorge.no

VENOUS CENTRE
ÅREKNUTEEXPERTENE

